

УДК 332.132

І. А. ФРАНІВ, канд. екон. наук, доц., НУ“Львівська політехніка”, Львів

ВПЛИВ СПЕЦИФІКИ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ НА ФОРМУВАННЯ ЧИННИКІВ РОЗМІЩЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

В статті здійснено аналіз економічного потенціалу західного регіону України. Проведено аналіз чинників розміщення підприємств. Обґрунтовано оптимальну кількість чинників розміщення підприємств актуальних для західного регіону України.

Ключові слова: чинники розміщення підприємств, західний регіон України, економічний потенціал, просторова економіка.

Вступ. Основою при вирішенні проблеми розміщення підприємств відіграють чинники їх розміщення. Науковцями виокремлюється багато таких чинників. Ми ж, унаслідок їх аналізу та аналізу економічної специфіки західного регіону України спробуємо виокремити актуальні чинники саме для західного регіону України.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. При розв'язанні задач вибору оптимального місця розташування підприємств важливим є скорочення числа потенційних місць нового будівництва. Очевидно, що чим більше таких місць прийнято у розрахунок у рамках реалізації галузевого підходу, тим більше обґрунтовані його результати, оскільки менший ризик пропустити якийсь вигідний варіант. Але, з іншої сторони, надмірне захоплення відбором таких місць приведе до різкого збільшення розмірів задачі і, як наслідок, до серйозних технічних труднощів з отримання надзвичайно великої кількості інформації, необхідної для оцінки вартісних показників функціонування підприємства у тому чи іншому пункті території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена означена стаття. Сьогодні в науковій літературі з розміщення підприємств зустрічається багато підходів щодо виокремлення чинників які однозначно впливають на пошук оптимального місця розміщення підприємства.

Так, зокрема, Стеченко Д.М. у [1, с. 24–32] обґрунтовує те, що вплив конкретних чинників на процес розміщення продуктивних сил зумовлений, поперше, істотними відмінностями територій (особливо в нашій країні), на яких розміщується і розвивається виробництво, і, по-друге, – специфікою функціонування самих виробництв, що належать до різних галузей. Виходячи з цього, чинники розміщення продуктивних сил можна поділити на дві групи.

© І.А. Франів, 2012

Першу групу утворює сукупність умов розміщення продуктивних сил на конкретній території. Умови розміщення – це певні властивості території. Розрізняють чотири родові групи, або класи, умов розміщення: природно-ресурсні, економічні, соціальні (соціально-демографічні), екологічні.

Другу групу чинників розміщення продуктивних сил утворюють вимоги, що висуваються до розміщення і розвитку економічних об'єктів. Вони визначаються внутрішньою логікою розвитку кожної галузі, її властивостями і специфікою. До чинників розміщення належать, наприклад, електро-, тепло-, водо-, праце-, наукомісткість продукції, транспортабельність сировини, напівфабрикатів, готової продукції тощо.

Іншими авторами виділяється з однієї сторони подібна, але з іншої дещо відмінна група чинників розміщення підприємств. Зокрема, в [2, с. 15–18] виокремлюються такі умови-чинники розміщення, що впливають на вибір місць розташування промислових підприємств і формування територіально-виробничих комплексів, які можна згрупувати за чотирма напрямками: природно-географічні, демографічні, техніко-економічні і соціально-економічні.

У сучасних умовах на розвиток і розміщення продуктивних сил України великий вплив матиме геополітичний чинник. Україна має дуже зручне географічне положення: приморське розташування; близькість до країн Центральної і Західної Європи та Близького Сходу; наявність розвинутої транспортної мережі міжнародного значення; сусідство з Росією, Польщею, Туреччиною, Білоруссю, Румунією, Молдовою, Словаччиною й Угорщиною.

Досить помітно впливає на розміщення продуктивних сил України національний чинник (компактне розселення більшості росіян на території східних областей, існування Автономної Республіки Крим).

Дещо інші чинники виділяють науковці в [3, с. 790–811]. А саме, виробництва, що орієнтуються при розташуванні на джерела сировини. Сюди слід віднести підприємства, що розташовуються переважно біля джерел сировини. Виробництва, що орієнтуються при розташуванні на джерела палива та електроенергії. Високоенергомісткі виробництва (частка паливно-енергетичних витрат становить 30-45% загальних витрат на випуск продукції) повинні розміщуватися поблизу паливних баз (паливномісткі виробництва, такі як теплоелектростанції). Виробництва, що орієнтуються при розташуванні на дже-

рела прісної води. Це підприємства, що тяжіють до джерел прісної води, яка споживається у процесі виробництва. Виробництва, що орієнтуються при розташуванні на чисельну та дешеву робочу силу. Тут формуються такі підприємства, які тяжіють до місцевостей з чисельною та дешевою (не обов'язково висококваліфікованою) робочою силою. Виробництва, що орієнтуються при розташуванні на кваліфіковану робочу силу. Виробництва, які потребують висококваліфікованої робочої сили (точне машинобудування, літако- та ракетобудування, виробництво озброєнь, ювелірна справа тощо), тяжіють до великих міст, які мають науково-дослідні інститути і вищі навчальні заклади відповідного профілю. Виробництва, що орієнтуються при розташуванні на споживачів. Подібне тяжіння відбувається передусім у тому випадку, коли готовий продукт утруднено перевозити на великі відстані. Виробництва, що орієнтуються при розташуванні на місця з мінімальними витратами виробництва відповідної продукції. Така орієнтація відбувається тоді, коли витрати на транспортування готової продукції є незначними. Виробництва, що орієнтуються при розташуванні на місця з високою якістю доквілля. Забруднене доквілля перешкоджає розвитку багатьох галузей промисловості, зокрема, приладобудівної, оптичної, авіаційної, фармацевтичної тощо. Виробництва, що орієнтуються при розташуванні на місця, скорочувати існуючий рівень викидів у яких порівняно дешево. За умов екологічно сталого господарського розвитку, коли нове підприємство змушене в розмірах, адекватних до рівня його викидів забруднень, скорочувати викиди на вже існуючих у регіоні підприємствах (там, де це буде дешевше), виробництва з високим рівнем антропогенного забруднення доквілля тяжітимуть до розташування в пунктах, де витрати на скорочення викидів у потрібних обсягах на існуючих там підприємствах будуть меншими. Виробництва, що орієнтуються при розташуванні на місця, де зводиться до мінімуму загроза для населення від їх діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Таким чином проаналізувавши існуючі підходи до виокремлення чинників розміщення підприємств спробуємо накласти на них призму яка складається з аналізу економіки західного регіону України.

Західний регіон включає 7 областей: Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Рівненську, Тернопільську, Чернівецьку. Його площа становить 110 тис. км², або 18,3 відсотка загальної території України. [1, с. 210].

Особлива роль Західного регіону України в системі зовнішньополітичних та соціально-економічних пріоритетів зумовлена низкою важливих чинників, серед яких провідним є геополітичне положення. Це слід розглядати як сприятливий чинник входження України до різноманітних європейських економічних та суспільно-політичних структур. Через територію Західного регіону пролягає 12 залізничних сполучень з п'ятьма сусідніми державами, на більшості з яких встановлені прикордонні залізничні переходи.

Через гірські хребти прокладено потужні нафто- і газопроводи, якими транспортується основна частина експорту російського і туркменського газу, а також російської нафти в країни Центральної та Західної Європи. Деформованість галузевої та територіальної структур зайнятості трудових ресурсів, що спостерігалася в регіоні до недавнього часу, породжує напруженість ситуації на місцевому ринку праці. Західний регіон займає вагомe місце в економіці України, виробляючи близько 15 відсотків промислової та сільськогосподарської продукції. Тут сформувався індустріально-аграрний тип господарського комплексу [1, с. 211]. Розвиток промисловості будівельних матеріалів спирається на власну сировинну базу. У регіоні працюють підприємства з виробництва цементу різних марок, залізобетонних конструкцій і деталей, вапна, азбесту, цегли, кахлю, будівельного скла. Тут є всі види паливних ресурсів: нафта, природний газ, кам'яне і буре вугілля, торф, горючі сланці. Проте їхні запаси незначні або вичерпуються. Більш детальний аналіз економічного потенціалу західного регіону України проведений нами в [5].

Отже актуальними чинниками для вирішення проблеми розміщення підприємств в західному регіоні України слід виділити:

- Чинник який групує підприємства біля джерел сировини, адже західний регіон України багатий на ресурси
- Чинник який групує підприємства за великою потребою прісної води, адже регіон багатий хоч і на невеликі але досить густу кількість річок
- Чинник який групує підприємства за потребою кваліфікованої робочої сили. До недавнього часу зокрема у Львівській області на повну потужність працювали великі виробничі комплекси з виробництва різного роду мікросхем, лазерів, інших оптичних пристроїв, потужне виробництво електроніки... Цьому сприяла велика кількість науково-дослідних інститутів, які функціонують і до тепер.

- Чинник, який групує підприємства, що орієнтуються на споживачів. Вважаємо, що цей чинник актуальний до майже всіх географічних регіонів України

- Чинник який групує підприємства за потребою чистого довкілля.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Унаслідок проведеного нами дослідження обґрунтовано можемо стверджувати про те, що для західного регіону України найоптимальнішими буде виокремлення даних п'ять чинників. Унаслідок чого в подальшому взявши їх за основу ми зможемо проаналізувати правильність розташування існуючих підприємств регіону і зробити висновки, щодо планових до спорудження підприємств.

Подальші дослідження стосуватимуться власне аналізу правильності розташування існуючих підприємств західного регіону України спираючись на п'ять виокремлених нами чинників.

Список літератури: 1. *Стеченко Д.М.* Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: Підручник. – К.: Вікар, 2006. – 396с. 2. Розміщення продуктивних сил України: Підручник / За ред. проф. *Є.П. Качана*. – К.: Видавництво "Юридична книга", 2004. – 552 с. 3. *Стадницький Ю.І., Комарницький І.М., Франів І.А.* Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. // Розділ №8 у навчальному посібнику Маркетинговий менеджмент / За ред. д.е.н. *І.М.Комарницького*. – Львів: Апріорі, 2007. – 1032 с. 4. Розміщення підприємств. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ua.textreferat.com/referat-3428-2.html>. 5. *Франів І.А.* Аналіз економічного потенціалу західного регіону України / Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – Луганськ: СНУ ім.В.Даля, №13 (167), 2011 – С. 343-348

Надійшла до редколегії 22. 10. 2012

УДК 332.132

Вплив специфіки західного регіону України на формування чинників розміщення підприємств / Франів І. А. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2012 . – № 58(964). – С. 186–190. – Бібліогр.: 5 назв.

В статті проведено аналіз факторів розміщення підприємств. Осуществлен аналіз економічного потенціала західного регіону України. Обоснованно оптимальное количество факторів розміщення підприємств актуальних для західного регіону України.

Ключевые слова: факторы размещения предприятий, западный регион Украины, экономический потенциал, пространственная экономика.

The analysis of factors of placing of enterprises is conducted in the article. The analysis of economic potential of western region of Ukraine is carried out. Grounded optimum amount of factors of placing of enterprises actual for the western region of Ukraine.

Keywords: factors of placing of enterprises, western region of Ukraine, economic potential, spatial economics.